

Niels Smed

Slægt og livsværk

Dette er skrevet af sønnesønnen Niels Smed, Hurup, for efterslægten, men der er fremdraget forskelligt, som kan have interesse for en større kreds.

Kirkebogen fortæller bl.a.:

Jakob Smit, smed i Ydby, født 4/10 1710, gift med Abelone fra "Skibstedgaard", død 21/1 1775, 65 år.

Af deres 5 børn var sønnen:

Michel Jakobsen, smed i Ydby, født 18/4 1740. Hustru nævnes ikke - nok fra et andet sogn død 2/2 1796, 56 år.

Af deres 5 børn var sønnen:

Anders Michelsen, smed i Odby, født i Ydby 1781, død 1852. Hustru Ane Simonsdatter født 1785, død 1850. Viet i Odby.

Flere i familien var smede, og det var vel naturligt, at navnet fulgte dem, så i 1905 antog de fleste navnet Smed.

Da vi nu er ved dette håndværk, skulle vi måske orientere os lidt om tiden og måden.

Man brugte mest stævnesmedning. Hvad der skulle laves, blev bestilt længe før, og på den fastsatte dag mødte en mand og hjalp smeden med at "blæse". Manden havde gerne mad med, både til sig selv og smeden. Det gjaldt om at komme af med så få penge som muligt. Om søndagen måtte smeden ud på gårdene. Da havde karlene bedst tid til at holde hestene, der skulle sko. Smeden fik selvfølgelig mad, hvor han arbejdede. Der fortælles om, hvorledes konen flere gange sagde: "tag kød på brødet". Det endte med, at smeden sagde: "det er der nok om foruden mig". Der var maddiker i kødet.

Som regel havde smeden et jordstykke.

Af Anders og Anes 8 sønner følger vi den ældste:

Peter Andersen, født i Odby den 4/8 1809, død 23/7 1875. Hustru Karin Nielsdatter fra Semb, antagelig gift i Hvidbjerg 1831.

Peter Andersen blev også kaldt Smed, uden at være det. Efter at han havde tjent sin værnepligt i København, tog han tjeneste hos en vintapper for at tjene penge til et landbrug. - Der blev et boelssted i Semb. Her fik de 4 sønner:

Niels født 31/1 1832. Anders født 6/9 1841. Anders Peter født 26/8 1844 og Chr. Engbert født 12/12 1846.

Det berettes, at Peter Andersen var en livlig mand og en god fortæller. Folk fra byen holdt af at komme der i hjemmet.

Det blev den yngste af sønnerne, der senere overtog ejendommen i Semb. Han drev den vist godt i begyndelsen, men senere gik det ikke så godt. Han havde været meget ude omkring, og ikke altid i god omgangskreds, og det kom til at præge ham. Han var gift og døde 16/12 1918. - Den næst yngste døde allerede omkring 1875, ugift. Han var syg i flere år. I sine unge år byggede han et hus ved hjemmet, hvor han vist behandlede sild med røgning og saltning. Han kørte med hest og vogn og solgte sine varer, mest til Østjylland. Sine sidste år tilbragte han hos broderen Niels i Helligsø.

Anders, den næstældste af brødrene, handlede i begyndelsen ikke så lidt for sig selv med gæs, små køer og kvier til Østjylland, men også til Husum. Senere flyttede

han med broderen Niels til hans forskellige gårde og befattede sig med nogen handel sammen med ham. Men Niels syntes vist, at han var for langsom til at beslutte sig.

Nogle år efter at de var flyttet til Helligsø, døde manden i nabogården "Nørsgaard". Enken og Anders blev i behørig tid mere end interesserede i hinanden og blev gift. - En gammel kone, der i sin tid var fulgt med fra Grurup til Helligsø som tjenestepige, drillede ham som gammel mand med, om han kunne huske, at hun altid kunne se på hans pæne træsko, hvor han havde været henne den foregående aften.

Niels Smeds bror, Anders Smed,
Nørsgaard.

Nogle år efter købte han en nabogård til, således at det samlet blev til 10 tdr. hartkorn. Han drev et godt landbrug og var dertil foregangsmand, altid med på det nye. Således rejste han til Aarhus for at høre la Cour, Askov, holde foredrag om elektriciteten. Det blev han så inspireret

af, at han installerede den i sin gård, noget ganske uhørt der lige ved århundredskiftet. Det var, så vidt vides, det første private anlæg i Thy i den størrelse. Det var nemlig så stort, 60 accumulatorer, at det også kunne tærse hele avlen. Det blev drevet af vindkraft med motor i reserve.

Han blev tidlig vakt, og var en stor støtte for det åndelige liv i kommunen. Han var den, der tog initiativet til oprettelsen af missionshuset. Lagde straks 500 kr. i hatten, pastor Løgstrup 200, og alle de andre gode venner spædede hurtigt til. Thomas Schelle gav grunden, og Anders Smed kørte de fleste materialer. Man yndede vist at have ham som kasserer. Manglede der noget i missionshuset, lagde han det ofte selv til.

Mange er de mennesker, præster, missionærer og andre syndere m/k, der har nydt godt af den enestående gæstfrihed i denne gård.

Lad os se lidt på, hvad den ældste af brødrene foretog sig:

Niels Pedersen Smed født 31/1 1832 i Semb, blev gift i Odby kirke 13/9 1859 med Ane Poulsen født 13/7 1838 i Serup.

Som dreng tjente han på forskellige gårde, bl.a. i Serup hos sin senere hustrus forældre. Men allerede i 17-18 års alderen viste han særlige handelsevner. Naturligvis var det gæs, der først holdt for. De blev efterhånden opkøbt i hundredvis, nogle siger tusindvis. Det må have været et flot syn, når disse flokke svømmede over ved Oddesund, fulgt af både ved hver side. Man skulle helst have en gammel adstadig gase foran, så kom som regel de andre

med. Kneb det, måtte man have brød eller korn med til at strø på vandet. Man siger, at når sådanne flokke travede henad vejen sydpå, kunne der køres helt lydløst på deres efterladenskaber, men hvad, så sled det jo heller ikke så meget på sko og hjulringe.

Også uld indgik i handelen. Det blev bekendtgjort i nogle af skolerne, at den og den dag kom Niels Smed, og så kunne man komme med varerne.

Det må have været i 1859, han købte sin første gård i Grurup, nu Kirkevej 3. Lidt senere købte han også nabogården ved kirken, nu Kirkevej 1.

Senere i 1867 må han have solgt disse gårde, for da købte han den nyopførte "Helligsøgaard" af Niels Futtrup, der flyttede til Styvel.

Den var i 1700-tallet en større gård, senere splittet, nu sammenlagt af to mindre Helligsøgårde og opført på en ny plads med skøn udsigt over Nissum Bredning.

Efterhånden blev det dog studehandlen til "det tyske", som man sagde, der fik hans store interesse - en tid også til England, hvad én, der kendte det, ved selvsyn fortalte:

"Niels Smed fra Helligsø var vel nok den af samtlige kreatureksportører, der drev den største forretning med stude til Itzehoe, Husum og Marsken. Han kunne til tider give færgfolkene nok at bestille i flere dage, for ikke at sige døgn, når de store drifter med kreaturer ankom - ofte ventede ude på heden mange hundrede - de største år i flokke på 2200 stk. Han var af den type, som aldrig lod sig mærke med tab eller gevinst, ligesom han var søgt af sælgerne på grund af sin reelle handelsmoral, som han gennem årene blev kendt for. Det var store dage for færgekarlene. Niels Smed gav altid gode drikkepenge, og de fik jo ingen anden løn. Det var under disse forhold tilgiveligt, at de, hvis det kunne lade sig gøre, favoriserede de folk, som altid tilgodeså dem rigeligt."

Det var ikke ualmindeligt, at man af og til benyttede sig af nogle små tricks. Således fortælles det også, at Niels Smed engang kom til Sundet med en flok stude, og da var der lige før kommet en anden med sine. Kromanden blev opfordret til at holde den anden hen med snak, således at Niels Smeds stude kunne komme over først. Det gik vist ikke helt stille af mellem driverne fra de to hold. Nå, men det tog man ellers med. Det kan ses af de gamle papirer, at de to handelsfolk senere havde megen samhandel, ja, endog at Niels Smed senere købte havrelandet fra hans gård, ca. 90 tdr. sæde, ved Doveroddevejen.

Helligsøgaard

Lignende episoder var vist ret almindelige med tolderne, når drifterne skulle over ved Foldingbro. Der kom de jo over i hvert fald indtil 1865, da jernbanen kom til Struer. Først med den østjyske længdebane over Viborg-Langaa, senere den vestjyske over Esbjerg. Jernbanen kom jo først til Thy i 1882. Det var ikke

ualmindeligt, at toget gjorde ureglementerede ophold ved stationerne, hvor der var kro, så hans folk, og sikkert også andre, kom ind og blev trakteret. Selv drak han aldrig spiritus.

Turen over Oddesund foregik mest på den måde, at man bandt to eller flere stude til færgebåden og roede ud, så blev resten drevet bagefter og svømmede over. Der fulgte vist en båd med på hver side for at holde dem sammen og i drift. Dog var det ikke så sjældent, at de måtte færges over, 12 stk. ad gangen, vel alt efter strøm og vindforhold. Det forholdt sig sådan, at på dette smalle sted, kunne der undertiden være megen strøm, ja så stærk, at dersom der kom en sejlbåd med god medvind imod strømmen, kunne den komme til at ligge stille, og bølgerne her blev kun til små krusninger.

Dernæst gik det sydpå. Før togenes tid ad den gamle vestjyske studevej i hold på ca. 50 stk. med to drivere. Fire mil om dagen, måske lidt forskellig, regnede man med. Ophold om natten ved kroer eller gårde, bestemte steder, hvor der var græs eller hø til studene. De to mand skiftedes til at holde vagt.

Det var en lang og drøj tur på den måde. De første år helt ned til Itzehoe, senere til Husum. Det første sted ses det, når markedet begyndte, at især Ditmarskbønderne flokkedes om koblerne i god tid for at købe. De var let kendelige på deres regnslag, høje hatte og paraply. Det kunne jo godt tyde på, at det var nogle selvbevidste herrer, kong Hans i sin tid var kommet i lag med. Når så Niels Smed var ankommet, gik det hurtigt med håndslag på håndslag. Man vidste, at der var lidt eller intet at prange om, når der var forlangt. Blandt storkøberne, som han kom i forbindelse med, var Frits Kruse og Könche fra Elmshorn. Den første af disse, dyrkede Niels Smed og hans kone særligt venskab med. Han besøgte dem både i Grurup og Helligsø. Den tredieældste søn blev endda opkaldt efter ham, og han var her til konfirmationen. Den yngste søn blev opkaldt efter en anden god ven og handelsmand.

Der var liv og glade dage, når stude-drifterne nåede til Holsten.

Det var ikke så let for en ung mand at komme igang med handelen. Han mindedes med taknemlighed den daværende ejer af Odbygård, Dueholm, der havde så megen tiltro til hans evner, og så megen tillid til hans personlighed, at han lånte ham penge, så han kom i gang. Senere kom han til lidt penge gennem sit giftermål. Respekt og tillid måtte en kreaturhandler kunne opnå, da det var skik, at de først betalte studene, når de igen var solgt. Det kom Niels Smed dog over, hvilket følgende beviser. Han kunne vel naturligt nok blive lidt overlegent behandlet, når han kom ind til større jordbesiddere.

Således kom han, støvet og uordentlig i sit grove tøj ind på gården "Ullerup" på Mors. Ejeren Stadil, tog ikke noget hensyn til denne bondemand med knortekæppen i hånden, men lod ham dog stå og kigge lidt på sine 120 stude. Han blev vist temmelig forbløffet, da Niels Smed resolut gik hen til ham og sagde: "Jeg tager dem alle til den pris, men 40 stk. ad gangen, og de bliver betalt, inden de forlader stalden". Hans handelsområde var Thyholm, Thy, Salling, Hanherred og ind i Vendsyssel. Dels var han gående, dels ridende eller kørende.

På turen hjem fra markederne i "det tyske", og man havde pengene i klingende mønt med - sedler brugtes ikke var det ikke uden risiko at køre alene. Lædertasken, som kaldtes "pengekatten", opbevares endnu. Af dem, han slog følge med, nævnes Stokholm og Breinholt fra Vestervig og Nyboe fra Koldby. Der foreligger regnskaber fra 1863, men der nævnes mærkeligt nok ikke noget om krigen i 1864. Det ser ud til, at handelen er gået sin gang ganske uanfægtet. Man har vel haft travlt med at tjene penge - ligesom vi gjorde siden. Er dette et nationaltræk hos os? Og at fjenden ofte tog os uforberedt på sengen. Danmarks historier er ikke altid skøn læsning.

Det kan måske for nutiden have interesse med et par blade af regnskabsbogen:

Købt stude til Mikkelssdag 1864.		
8 stude af Peder Harregård,		
Fladskjær,pr. par 94 rdl	376 rdl	
4 stude af Peder Boier,		
Gammelbypr. par 98 rdl	196 rdl	
2 stude af Hans Morsing	87 rdl	
2 stude af Anders Larsen, Villerup.....	87 rdl	
2 stude af Niels Kristensen.....	75 rdl	
2 stude af Lars Jensen, Balle	75 rdl	
12 stude af Poul forpagter,		
Visbypr. par 91 rdl	546 rdl	
24 stude af Jens Skriver, Sennels	1.668 rdl	

Et sted købt stude til Kruse og Könche, Elmshorn til Itzehoe marked ca. 150 stude..... 7.231 rdl

Indkøb af stude til foråret 1866.		
40 stude af Hjardemål,		
Bubbel.....pr. par 170 rdl	3.410 rdl	
16 stude af Jens Skriver,		
Sennelspr. par 151 rdl	1.210 rdl	
12 stude af Olesen,		
Astrup.....pr. par 130 rdl	780 rdl	
12 stude af Niels Mortensen,		
Hedegrd.....pr. par 112 rdl	676 rdl	
14 stude af Chr. Mikkelsen,		
Tøving, Mors,pr. par 140 rdl	980 rdl	
6 stude af Gammelby	315 rdl	
14 stude af Niels Vestergård, Ullerup.....	700 rdl	
8 stude af Chr. Holdgaard, Barslev	544 rdl	
12 stude af Foget, Hvidbjerggård	810 rdl	
22 stude af Christen Kræmer, Kallerup.....	1.628 rdl	
80 stude af Gjørup, Vestergård	6.800 rdl	
14 stude af Peder Smed, Kløv	1.160 rdl	
14 stude af Lars Mon, Sennels	819 rdl	
10 stude af P. Chr. Bangsgaard, Hassing....	496 rdl	

Endvidere har jeg i dette forår optalt endnu 733 stude bl.a.:
 110 stude købt hos kammerjunker C. Arentstoft, Dronningegård.
 112 stude købt hos kammerjunker C. Arenrsroft, Dronningegård.
 52 stude købt hos jægermester S. de Skeel, Birkelse pr. par 150 rdl, og til hans frue 20 rdl

En side fra 1867.	
432 stude til Itzehoe	
(vist til Kruse og Könche) overført	7.327 rdl
50 stude til Tandrup.....	5.200 rdl
56 stude til Vestervig kloster.....	5.432 rdl
48 stude til Gl. Ørum.....	5.088 rdl
36 stude til Ullerupgaard.....	3.690 rdl
40 stude til Vesløsgaard	3.610 rdl
60 stude til Raastrup 1892 rdl, 2090 rdl, 906 rdl	4.888 rdl
40 stude til Gammelbygård	3.500 rdl
40 stude til Vesløsgård –	
anden uge til Husum.....	3.610 rdl
40 stude til Breinholt, Vestervig	4.100 rdl
60 stude til Djernis	6.320 rdl
40 stude til Skårupgård 3384 rdl Råstrup 344 rdl	
46 stude til Neergård.....	4.029 rdl
48 stude til Lyngholm.....	4.356 rdl
59 stude til Kløv 1922 rdl, Vorring 1162 rdl,	
Claustrup 1505.....	4.727 rdl
39 stude til Niels Odgaard, Smerup	2.915 rdl
24 stude til Refs Hedegård.....	1.872 rdl
42 stude til Nørbo 1500 rdl,	
<u>Revsgård 1485+ 125 rdl.....</u>	<u>3.110 rdl</u>
	97.503 rdl
<u>150 mindre til græs</u>	<u>15.056 rdl.</u>
	112.559 rdl

Som sjovt lille indslag et sted i regnskabet: Vores lille pige på hendes bøn 5 rdl.

Senere i 70'erne er handlen forsat på samme måde, måske til priser en anelse højere, men det gik lidt op og ned. Det var i disse år, der var nogen eksport til England.

Det må også nævnes, at Niels Smed købte og solgte flere gårde og mindre ejendomme. Vist ikke så meget til spekulation som for at få jorden velfordelt og byttet omkring, dels til hans egen gård og dels til andre. Det vidner nogle endnu bevarede gamle skøder om. En mark fra hans egen gård, ca. 8 tdr. sæde, øst for kirken blev solgt til opførelse af en ny skole.

Præstegården havde han i forpagtning. Den lå jo bekvemt lige syd for gården. I "Aalborg Stifts Præste- og Sognehistorie" af Pedergaard fortæller Th. Løgstrup, præst i Helligsø fra 1880 til 1890 følgende: "Da jeg i september 1880 kom til posts tationen i Ydby (før jernbanens tid), ville præstegårdsforpagteren, den ansete gårdmand Smed først ikke kendes ved mig. Kun 27 år og skæggløs, så jeg yngre ud endda. "Han will da ett gjø sæ te nar ve aa ta den dreng for æ præjs"." Da postvognen var kørt, og ingen anden lod sig til syne, og jeg synes, at nu havde han set nok på mig, hilste jeg og sagde hvem jeg var, og så kom jeg da op at køre."

Det var i hans præstetid, at den store åndelige, meget stærke indre missions vækkelse nåede disse sogne og satte et afgørende præg på befolkningens stilling både til kirken

og dagligdagen. Løgstrup blev selv en af de skrappeste og mest nidkære af præsterne i Thy.

Det er betegnende herfor, hvad den da så bekendte herredsfoged Jansen fra Vestervig sagde til sin sikkert uvorne karl, efter at han havde givet ham en ordentlig røffel: "Hvis du ikke ter dig skikkelig, skal jeg sende dig ned til den Helligsø-præst." Og senere udtalte han til stor glæde for Løgstrup: "Fra Helligsø har jeg nu aldrig mere noget besvær med drukkenskab, klammeri og lignende. Der må jo alligevel være noget om det, med det "liv" dernede."

Det var også denne hr. Jansen, der efter et gilde i Vestervig med påfølgende bal, hvor også den ældste af Niels Smeds døtre (landinspektør Smed Søndergaards mor) var med, senere sagde til ham: "Deres datter var skam den smukkeste dame på gulvet." En anden datter bemærkede sarkastisk nogle år efter "De' ku Niels ves godt lii og hør".

Som egentlig landmand var han vist ikke særlig fremragende. Han var jo også meget hjemmefra. Han skulle ellers have været god til at lede og sætte børn og tjenestefolk i sving, krævede meget og havde stemme dertil. Når han buldrede op, kunne det høres langt væk.

Allerede i 10-12 års alderen begyndte de ældste af sønnerne at komme med på studedriften. Det var deres fars tanke, at børnene skulle have en god uddannelse. Han mente selv, at han savnede noget i den retning. I hans tid lod barneskolen jo også noget tilbage at ønske, særlig hvor man ofte var tilbøjelig til at holde drengene hjemme på grund af arbejde. Som et led i disse bestræbelser, kom de ældste af sønnerne også med til markedet i Husum. De skulle lære tysk og ellers lære at begå sig, vel også med henblik på, at de senere skulle aflaste ham. Poul, den ældste, havde endda plads på en gård dernede i "det tyske", for at lære noget om forholdene der. Det var også tanken, at alle børnene (ti ialt) skulle på højskole eller landboskole. Det nåede de også alle, i hvert fald sønnerne. Den ældste søn kom på landboskole i Lyngby, og det synes at have været meningen, at det skulle fortsætte med de næste. Herom vidner interessante breve med forstander la Cour. Et lille uddrag af et brev til denne fra vinteren 1881-82. "Modtag nu herved min kones og min fulde anerkendelse af Deres virksomhed, og vil Gud at vi lever og bliver ved helsen, så jeg nogenlunde kan undvære den næste igen til efteråret, ser De ham, såfremt som jeg vil håbe, at Poul Kollerup har skikket sig således, at De vil modtage hans bror, Peter..."

Og et lille uddrag af et langt brev den modsatte vej - (hvordan kunne en forstander dog få tid til at beskæftige sig således med en enkelt elevs forældre?) Man kom hinanden ved:

Hr. gårdejer Niels Smed til Helligsøgaard. Det har glædet mig særdeles meget at modtage Deres venlige brev, og jeg takker Dem meget derfor, samt benytter lejligheden til at udtale, at Deres søn, fra det første han kom her på skolen, har været en af de flinkeste og braveste elever, der med stor flid..."

Senere (da der havde været nogen uro på skolen): "Når De kære Niels Smed nævner, at det må være svært at holde orden på så mange urolige unge mennesker, må jeg give Dem ret heri, men det er dog en fornøjelse at hjælpe unge til rette og med Guds hjælp, at kunne nedlægge en sæd i deres hjerter, som kan bringe dem gavn, glæde og signelse

senere i livet. . . og takker Dem for den tillid De har vist mig og skolen ved at sende Deres søn herover.

Venlig hilsen til Dem og Deres hustru
fra Deres forbundne J. C. la Cour.

Det sidste halvårstid gik det stærkt tilbage med helbredet. Brev til sønnen i Lyngby:

P.t. Kolding d. 16. marts 1882

Kære søn

Jeg er her på turen til Elmshorn. Kruse er død, og jeg tager dertil i aften. Han skal begraves i morgen. Tager til Husum på lørdag, og vil være der og træffe sammen med Heins og Jacob. Det har gjort et dybt indtryk på mig med hans pludselige død. Jeg har i 2 dage været til strandauktion og købt meget - og så nu her ovenpå. Det tager på mig, men det går vel. Vær nu hilset. Jeg skal afsted.

Lev vel, din fader

Niels Smed døde ret pludseligt den 26. november 1882 af det man kaldte blodstjertning, kun 50 år gammel. Et virksomt liv var til ende.

Også dette hjem berørtes dybt af før omtalte vækkelse. Især sønnerne havde gode sangstemmer, og stuerne genlød af de stærke sange. Nok især før missionshuset blev opført, var der ofte møder med fremmede talere. En af sønnerne har senere fortalt, at han engang skulle hente Indre Missions formand, Vilhelm Bech, ved stationen, men denne skulle først en tur rundt for at se på de to stærke "jydske", der var for vognen. Han drev jo selv den store Ørslev præstegård. Det var ham, der sagde, at når man kom ud til folk med Guds ord, skulle man begynde med flasket (grisen) og ende i ånden. Man skulle altså også interessere sig for det daglige. Det var også nok især ham, der fik de røster, der ville holde bevægelsen udenfor folkekirken, dæmpet ned. Man kan rigtig forestille sig denne myndige, meget dygtige taler, og vist noget officersagtige herre, da han efter af have hørt på de mange ofte forskellige meninger hin minderrige dag ved Indre Missions stiftelse i Stenlille skole i 1861 rejste sig op, og efter en ret skarp tale fik gemytterne dasket ind i geleddet. - Ja hvad har et par åndskæmper som Grundtvig og Vilhelm Bech ikke betydet. Og man tænker på, hvad de i dag havde at sige til velfærdslandet Danmark.

Ved Niels Smeds side stod hans trofaste hustru, Ane Smed, født Poulsen, som var ham til umådelig stor støtte. Hun var den gæstfrie og konverserende hustru, når handelsfolk arriverede, og det var mange. Hun drog omsorg for de mange børn og tjenestefolk, når manden var på farten. Der var jo mange folk på gården dengang. Om høst blev der sendt fem mand med le og fem opbindersker afsted, på et vist tidspunkt til fire gårde. Sikke bjerge af mad, der skulle smøres, og hun gjorde det mest selv. Engang tog hun turen med ned til "det tyske", så vidt vides med hest og vogn, det var en drøj tur på disse grusveje.

Da Niels Smed døde, var hun 44 år og stod tilbage med ti børn, de seks ukonfirmerede, den yngste tre år. Men de ældste af sønnerne, og senere de yngre, skiftedes nu til at hjælpe med bedriften. Men stadig var der jo meget at stå i. Det hjalp måske til at mildne tabet af den kære afdøde mand. Man kan godt tænke sig, at hun fandt trøst og glæde i at have den mindste dreng liggende hos sig om natten.

Det varede nu ikke længe, før han følte sig for stor til det. Men det ordnedes ved, at han fik lov til at bage æbleskiver en dag, mod at han ville ligge hos hende et år til. Det var samme kvikke fyr, der nogle år senere bemærkede, at farbroderen Anders Smed skulle giftes tredje gang. "Han har egentlig snart haft mange hvedebrødsdage." En betegnelse for tiden efter et bryllup.

Sorger blev gammelmor, som hun jo altid senere kaldtes, ikke skånet for. Fire børn måtte hun følge i graven, de tre vist af tuberkulose, som hærgede slemt dengang. Det syn og dette bevis på moderkærlighed og sorg, da gammelmor for sidste gang sad ved den næst yngste søns kiste og strøg ham over håret, glemmer en lille dreng aldrig. Men hun sad uden tårer, afklaret, afventende, hun vidste hvor rejsen gik hen. Ja, som om hun ventede næste skib til landet bag hav, til idel glæde, ingen tårer, end ikke muligheden af en syndig lyst.

Følgende lille digt, som hun vist selv har skrevet, gengives her:

Til Niels Smeds Minde
(synges som: Der er et saligt glædens hjem)

Den søndag morgen, kjære Gud,
da brat vi fik at se,
den visse død, det sendebud,
der bragte sorg og ve.

Min elskte mand, min mave god,
o han var ikke mer,
o smerte, - og en tåreflod
på kinden randt da ned.

O herre stå mig nådig bi
og giv mig kraft og trøst
giv mig samt hver af mine ti
i sorgen frejdigt bryst.

Den morgen ej vi glemme kan,
o tak for os så stort,
ak ham vi lød og elsked, han
er lig - er gangen bort.

Han gik til dødens skyggers dal,
vort håb der er forvist,
i paradís, i himmel sal,
vi ses hos Jesus Christ.

Og gjensyns håbet i vor barm,
med mindet om ham her,
skal gennem livets megen larm
os følge fjern og nær.

Din sjæl farvel, dit støv farvel,
farvel til hvilen sød,
fra venner hjertelig farvel,
farvel til morgens rød.

De ti børn ved Niels Smeds død var:

- 1) Karen Pedersen f. 16/1 1860, død 8/12 1886, gift 9/11 1882 med Niels Søndergaard, Søndbjerg.

- 2) Poul K. Pedersen f. 24/8 1861, død 12/1 1892, gift med Elisabeth Sofie Isaksen fra "Kobberødgård", boede på gården i Dover.

- 3) Peter Pedersen Smed f. 25/2 1865, død 19/3 1940, gift med enken 30/4 1893, Elisabeth Sofie Isaksen, boede også på gården i Dover.

- 4) Frits Kruse f. 1/3 1867, død 17/5 1945, gift 26/10 1894 med Anna Poulsen, plejedatter fra "Østergård", Kobberød, boende "Odbygård".

- 5) Kristine P. Smed f. 23/6 1869, død 9/3 1929, gift 19/11 1888 med nu afdøde søsters mand, Niels Søndergaard, boende "Gadegård", Helligsø fra 1890.

- 6) Petrine P. Smed f. 1/1 1871, død ugift 22/10 1941.

- 7) Ane Marie P. Smed f. 13/9 1873, død ugift 16/2 1917.

- 8) Anders Peter P. Smed f. 21/4 1876, død 28/12 1912, gift med Kristiane Jensen, "Kirkegården" Helligsø 19/6 1902, boende "Helligsøgården".

- 9) Ane Kristine P. Smed f. 19/1 1878, død 13/7 1933, gift 9/4 1897 med Chr. Andersen, "Korsgård", Helligsø, boende "Toppenbjerg", Vestervig.

- 10) Jens Skriver P. Smed f. 12/3 1880, død 10/5 1942, gift 16/8 1919 med Karen Johansen, "Dalhavegård", Taps boende "Aarslev Skovgård", Brabrand.

Ane og Niels Smed.

I 1902 byggedes hus til "gammelmor". Det blev på hjørnet af marken ved kirkevejen, skole og præstegård. Det blev senere altid kaldt "Helligsøhus", og blev et skønt samlingssted for børn og børnebørn. To syge døtre fulgte hende. Her døde hun mæt af dage, som hun selv udtrykte det, 16/2 1918.

Det blev sønnen Anders Peter Smed, der overtog "Helligsøgården" i 1902, først en kort tid som forpagter. At det var ret stærkt på tale med en fiskeri- og måske trafikhavn ved Røjensodde, Nissum Bredning, fremgår af skødet, idet de andre søskende skulle have del i fortjenesten på jorden der, der hørte til gården.

Det blev naturligt nok ham, som "gammelmor" mest støttede sig til i det daglige. Han havde et dårligt helbred og døde allerede 28/12 1912. Samtidig berømmede især hans enestående sikre dømmekraft og dermed handelstalent. Men opsvinget 1914-18 fik han ikke med. Forholdet "gammelmor" og svigerdatter imellem kan bedst belyses ud fra udtalelser. "Ingen kan have haft en bedre svigermor end jeg."

(Kilde: Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Hanherred 1979, side 33-49).